

Nyordslistan 2017

Läs nyordslistan så här: Efter själva ordet ges en definition. Därefter ger vi ett aktuellt exempel på hur ordet kan användas. För vissa ord ges även en avslutande kommentar om ursprung, användning, synonymer etcetera. Vissa ord är inte helt nya. Att de kvalificerat sig till nyordslistan beror på att de varit särskilt vanliga 2017.

alternativa fakta

uppgifter som presenteras som fakta trots att de står i strid med vad som kan utläsas av det informationsunderlag som finns

Det är besvärande att kommunledningen lever i tron och baserar sitt agerande på att skuldsättningen är normal. Det är den inte. Att man försöker få allmänheten att tro samma sak genom att presentera alternativa fakta kring enkelt verifierbara belopp är ännu märkligare.

Södermanlands Nyheter 4 oktober 2017

Kommentar: Av engelskans alternative facts. Frasen fick spridning med denna betydelse efter att den använts av Donald Trumps rådgivare Kellyanne Conway när hon försvarade pressekreteraren Sean Spicers felaktiga påståenden om antalet personer i publiken vid Donald Trumps presidentinstallation.

blockkedja

ett verifieringssystem i form av en sorts databas där exempelvis transaktioner bokförs på ett stort antal datorer som ingår i ett nätverk, där stabilitet och tillförlitlighet uppnås genom att varje förändring av informationen måste verifieras av väldigt många av de datorer som ingår i nätverket

Genom blockkedjan har vi en teknik som möjliggör applikationer där vi inte behöver lita på en tredje part. Ett exempel är rösträkningen vid nationella val. I dag litar vi på en centraliserad rösträkningsprocess, vilket kanske inte är något större problem i Sverige – men det är ganska många val runt om i världen som manipuleras av olika parter. Med en decentraliserad lösning sätter vi i stället vår tillit till blockkedjan som garanterar att ingen kan manipulera resultaten.

Göteborgs-Posten 18 september 2017

Kommentar: Av engelskans blockchain. Blockkedjetekniken utvecklades först som en central del av den digitala valutan bitcoin.

blorange

hårfärg som är blandning av blont och orange

Pastelliga hårtoner har länge legat högt på trendkartan. Vårens

hårhit, som instagram just nu svämmas över av? Färgen "blorange", en persikoaktig ton som är en mix mellan blont och orange.

Amelia 16 mars 2017

bonus malus

skattesystem där fordon med låga utsläpp premieras ekonomiskt medan fordon med höga utsläpp beläggs med en straffavgift

Det nya beskattningssystemet bonus malus som träder i kraft om ett år kommer att förändra våra bilköp. Bilar med höga utsläpp straffas. Många privata bilköpare väntar nog med att förnya bilköpet för att nyttja den sänkta skatten efter några år.

Sundsvalls Tidning 7 oktober 2017

Kommentar: Termen bonus malus kommer av latinets bonus, 'bra', och malus, 'dålig'. Den förekommer på olika språk både som beteckning för liknande skatter som den svenska och för andra typer av ekonomiska lösningar som går ut på att vissa saker belönas med en bonus och andra saker bestraffas med en straffavgift. När den syftar på det nya svenska skattesystemet förekommer den mest i sammansättningar som bonus malus-system och bonus malus-skatt.

cringe

pinsam

Jag förstår till och med att jag som förälder är cringe nästan jämt.

Göteborgs-Posten 26 maj 2017

Kommentar: Av engelskans cringe som i vardaglig användning förekommer så väl som substantiv, adjektiv, verb och utropsord som uttryck för pinsamhet. Det används också som beteckning för en speciell genre av pinsamma komedier. På svenska förekommer även adjektivformen cringeig, liksom verbformen cringea med betydelsen 'reagera med obehag för att något är väldigt pinsamt'.

dabba

göra en dansrörelse där man sänker huvudet mot ena armvecket och samtidigt höjer andra armen

Hej alla med KP framför näsan! Jag har väntat i flera veckor nu,

och i dag hände det äntligen: Vår lärare dabbade! Alla tjtade om att hon skulle göra det, och till slut gav hon med sig.

Kamratposten 6 september 2017

Kommentar: Av engelskans dab, som används både som substantiv och verb om denna dansrörelse, som uppstod inom den amerikanska hip-hopkulturen. På svenska används substantivet dab, eller dabb, som benämning för själva rörelsen. Man kan göra en dab, etcetera.

direktare

begravning utan ceremoni

När dessa ”direktare” blir allt vanligare är det viktigt att inte skuldbelägga dem som väljer detta alternativ. I stället behöver vi fundera över hur vi ska underlätta för människor så att de förstår värdet av en rit – borgerlig eller kyrklig – och att det praktiska kring riten blir så enkelt som möjligt.

Norran 9 oktober 2017

doxa

lämna ut en privatperson genom att publicera känslig information på internet

Min rädsla handlade inte bara om att få nåthat. Kvinnor blev ju doxade och förföljda också.

Kit 28 oktober 2015

Kommentar: Av engelskans dox, bildat till docs, kortform av documents, 'dokument'.

döstäda

rensa ut och sortera personliga tillhörigheter för att undvika att anhöriga ska behöva göra detta efter ens bortgång

Att döstäda handlar egentligen om att hålla rätt på sina saker och rensa.

Vestmanlands Läns Tidning 9 november 2017

expresskidnappning

kidnappning som inte varar längre än den tid som krävs för att tömma en persons bankkonto

Det här tillvägagångssättet kallas expresskidnappning – att offren hålls som gisslan medan gärningsmännen kontrollerar koder och tömmer konton.

Sveriges Radio 4 maj 2017

Kommentar: Ordet har kommit in i svenskan som ett översättningslån av spanskans secuestro exprés, som används för liknande fenomen på olika håll i Latinamerika.

fejkade nyheter

(även fejknyheter, falska nyheter)

osanningar som sprids som sanningar i medierna

Den ryska inblandningen i det amerikanska valet har varit under utredning ända sedan Trump vann presidentvalet. Nu visar utredningen att 126 miljoner amerikaner nåddes av fejkade nyheter och inlägg skapade i ryska trollfabriker via Facebook och Google.

TV4 1 november 2017

Kommentar: Frasen har länge använts på svenska, men ökade stort i användning under 2016 och 2017, en ökning som tydligt kan kopplas till den amerikanska valrörelsen där den engelska frasen fake news användes flitigt, både om nyheter som faktiskt var fejkade och om nyheter som var korrekta men som avfärdades genom att påstås vara fejkade.

fidget spinner

(även fingersnurra och stressnurra)

en sorts leksak som man snurrar mellan fingrarna

Fidget spinner – fingerspinnare – är en leksak med tre vingar som normalt hålls mellan tummen och pekfingret och som snurrar när man snärtar till en av vingarna. Man kan också göra vissa trick med spinnern.

Aftonbladet 22 juni 2017

Kommentar: Snurrandet anses av vissa ha en avstressande effekt, vilket ligger bakom den alternativa benämningen stressnurra.

framtidsfullmakt

fullmakt som börjar gälla först när fullmaktsgivaren inte kan ta hand om sina personliga och ekonomiska affärer

Den nya lagen om framtidsfullmakt ger dig möjlighet att i förväg utse till exempel en god man. Han eller hon kan bland annat ta hand om din ekonomi och ditt boende den dag du själv inte längre kan föra din talan. Det förhindrar till exempel bittra arvstvister.

Aftonbladet 7 oktober 2017

funktionsrätt

rätt till självbestämmande och delaktighet för personer med funktionsnedsättning

Närheten till anläggningar handlar om en god livsmiljö för Umeåborna. I detta sammanhang vill jag betona vikten av att våra idrottsanläggningar ska utgå från principen om funktionsrätt, det vill säga, det är en mänsklig rättighet att även människor med funktionsnedsättning ges förutsättningar till idrottsutövande.

Folkbladet Västerbotten 12 augusti 2017

Kommentar: Ordet har lanserats av den organisation som tidigare hette Handikappförbunden och som sedan maj 2017 heter Funktionsrätt Sverige.

grit

uthållighet och hängivenhet i arbete mot långsiktiga mål

Är du en person som aldrig ger upp? Oavsett vilka motgångar du möter? Grattis. Du kan vara begåvad med grit – en egenskap som sägs vara nyckeln till framgång i livet.

Göteborgs-Posten 1 oktober 2017

Kommentar: Inlånat från engelskan. Begreppet grit används inom psykologisk forskning, och har vunnit spridning främst genom den amerikanska psykologen Angela Duckworths arbete, bland annat hennes bok Grit: The power of passion and perseverance, som publicerades 2016.

halalturism

turism på anläggningar som följer specifika kriterier som är uppställda för att passa vissa muslimska traditioner

Eftersom turismen är en av Turkiets viktigaste näringsgrenar söker de nya marknader. Den oberoende affärsmannaorganisationen Musiad föreslår att Turkiet satsar på så kallad halalturism, det vill säga på turister från muslimska länder.

Dagens Nyheter 9 augusti 2017

hyberavdrag

skattereduktion för hyr-, begagnat- och reparationstjänster

Ett problem är att konsumenterna gärna vill ha de senaste produkterna och att det går snabbare och inte är mycket dyrare att köpa nytt än att reparera en gammal produkt. Utredningen

föreslår därför ett skatteavdrag, ett ”hyberavdrag”, i stil med rut-avdraget, men som inte är kopplat till att tjänsterna ska utföras i hemmet.

TT 22 mars 2017

Kommentar: Ordet och förslaget kommer från den statliga utredningen om cirkulär ekonomi.

inrymning

instängning eller inlåsning av människor som skydd mot ett yttre hot

Skolan ska ha följt planen om inrymning i samband med händelsen, då alla elever och personal stängde in sig i klassrummen. Detta på grund av att skolan upplevde en förhöjd hotbild.

Sveriges Television 13 december 2016

killgissa

påstå något på ett sätt som gör att det verkar som om man vet vad man pratar om fast man egentligen bara gissar

Den brittiska affärssajten som förklarar för sina prenumeranter att på svenska företag råder fikapaus med kaffe och bulle – coffee and bun break – två gånger om dagen kan omöjligen ha passerat tullgränsen på Arlanda utan bara killgissat i godan ro på sin kammare.

Fokus 20 oktober 2017

klickfarm

grupp med personer som får betalt för att systematiskt klicka på annonser på nätet för att generera intäkter till uppdragsgivaren

När polisen slog till mot huset nära Thailands gräns till Kambodja hittade de nästan 400 000 simkort och 500 mobiltelefoner, som kopplats ihop med en dator. Enligt polisen rör det sig om en så kallad klickfarm, där de tre kinesiska männen arbetade med att generera virtuellt stöd för olika produkter, bland annat godis, örtmediciner och ett turistföretag.

TT 14 juni 2017

Kommentar: Av engelskans click farm med samma betydelse.

knäprotest

manifestation där deltagarna ställer sig på knä i protest mot rasism

Även utanför sportens värld skedde knäprotester. Musikern Stevie Wonder satte sig ner på ena knät tillsammans med sin son Kwame Morris under en musikfestival i Central Park i New York.

Dagens Nyheter 24 september 2017

Kommentar: Manifestationsformen fick stor uppmärksamhet när president Donald Trump i september 2017 kom med uppmaningen att knäprotesterande spelare i amerikansk fotboll skulle avskedas. Detta ledde till en kampanj till stöd för spelarna och deras knäprotester i sociala medier under hashtaggen #takeaknee.

kombucha

dryck som framställs genom fermentering av te

Kombucha är sötat te som får jäsa så att det bildas ättiksyra. Drycken får därför en syrlig smak och en fermenterad karaktär. När drycken jäser bildas det en hinna på ytan som kallas för kombuchasvamp. Kombucha anses ha många hälsosamma effekter.

Metro 22 september 2017

Kommentar: Ordets etymologi är osäker, men troligen är det kinesiska ordet för ’te’ – 茶 eller chá – involverat.

kompetensutvisning

utvisning av person som har kompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden

Reglerna för arbetskraftsinvandring måste förenklas. Den senaste tidens brutala kompetensutvisningar är inte bara en moralisk skamfläck, utan djupt skadliga för det svenska näringslivets utvecklingskraft.

Svenska Dagbladet 8 oktober 2017

Kommentar: Ordet lanserades i en artikelserie i Svenska Dagbladet.

#metoo

hashtag och benämning för en rörelse som går ut på att motverka sexuella trakasserier och övergrepp genom att många delar med sig av sina erfarenheter av detta

Erfarenheter av sexuella trakasserier och övergrepp sprids med nätkampanjen #metoo. Nu är det ett bra tillfälle för män att diskutera mansrollen med andra män, anser Svante Tidholm på Män för jämställdhet.

Aftonbladet 18 oktober 2017

omakase

restaurangmåltid som gästen låter kocken komponera efter eget huvud

Omakase är begreppet som används för servering där man sätter sig vid en bardisk och låter sushikocken servera efter kockens eget val.

Sydsvenskan 4 oktober 2017

Kommentar: Av det japanska uttrycket omakase som betyder ’jag överlåter beslutet åt dig’. Begreppet används främst på japanska restauranger och främst för sushimåltider, men det används även mer generellt om att låta kocken komponera måltiden också på helt andra typer av restauranger.

pansexuell

som relaterar erotiskt och romantiskt till människor utifrån deras personlighet och oberoende av deras kön

Jag har inte riktigt kommit underfund med vad jag är. Men pansexuell betyder att man tänder på människor, vad det än är för kön, ickekön, alla kön.

Aftonbladet 6 januari 2017

plogga

jogga samtidigt som man plockar skräp, oftast i grupp

Jogga är vad motionärer brukar göra. Men att kombinera det med att plocka skräp har blivit en ny trend som kallas för att plogga.

SVT 28 september 2017

poddtaxi

litet eldrivet fordon som används som taxi

Anthony's poddtaxi är framme vid Stureplan. Jag kliver ur det lilla fordonet och tackar för åkturen.

ETC 9 juni 2017

Kommentar: Av engelskans pod taxi och podcar. Båda dessa ord används på engelska främst om spårbundna fordon som är betydligt mindre än traditionella spårvagnar och används för kortare transporter, men orden kan också användas om elbilar av det slag som nu har börjat användas för taxitransporter i Stockholm. Engelskans pod kan bland annat betyda ’ärtskida, frökapsel’, och benämningen har motiverats av fordonens kapselliknande utseende.

postfaktisk

som hänger ihop med en tidsanda där man inte längre baserar argument och beslut på fakta

Nu är plötsligt alla rättänkande människor upprörda över att vi har hamnat i en postfaktisk tid, där nåttroll och populistiska politiker kommer undan med de mest hårresande lögner och vägrar att acceptera när de blir rättade.

Nya Wermlands-Tidningen 18 februari 2017

Kommentar: Relaterade ord är postsanning, av engelskans post-truth, och känslösamhälle.

rekoring

grupp där konsumenterna köper lokalt producerade varor direkt från producenter

En rekoring är en Facebookgrupp där lokala livsmedelsproducenter lägger ut varor och medlemmarna lägger upp beställningar. Sedan träffas de regelbundet för varuutlämning utan mellanhänder. Idén kommer från Frankrike, men rekoringar har också blivit vanliga i Finland där drygt 250 000 personer är anslutna.

Råd & Rön 29 september 2017

Kommentar: Förledet reko är bildat som en kortform av frasen rejäl konsumtion.

renovräkning

vräkning av hyresgäster som inte har råd att betala den höjda hyran efter en renovering

Att hyreshöjningarna blir så stora efter en renovering att människor tvingas flytta har skapat ett nytt fenomen, ”renovräkning”. På flera håll har förhandlingarna landat i att hyresgästerna fått tre renoveringsnivåer att välja på, men där även den lägsta innebär en hyreshöjning.

Göteborg Direkt 30 september 2017

Kommentar: Ordet är ett översättningslån av engelskans renovation.

sekundärkränkt

upprörd av en kränkning riktad mot en annan person

I vår svenska kultur ingår tydligen att vara så kallat sekundärkränkt. Alltså att berätta hur någon annan, från en annan ”grupp” än den man själv tillhör, känner sig kränkt.

Metro 9 juni 2017

serieotrohet

det att se ett avsnitt av en tv-serie utan att ens partner, som följer samma serie, får vara med

Streaminggenerationen har ett skelett i garderoben. Jag tänker på serieotroheten. Denna amoraliska företeelse som är som störst i USA. Det vill säga när man dyrt och heligt har lovat sin partner att man ska se nästa avsnitt tillsammans, men dessvärre avviker från detta förhastade tv-löfte och tittar vidare själv.

Tellusfilm 24 februari 2017

skogsbad

terapiform som går ut på att vistas i skogen som en metod för att minska stress

Ett skogsbad innebär att man går ut i skogen och öppnar sina sinnen. Företeelsen växte fram i Japan på 80-talet, för att råda bot på stressymptom.

Tidningen Farsta Sköndal 12 augusti 2017

Kommentar: Företeelsen kallas på japanska shinrin-yoku, vilket kan översättas just som ’skogsbad’.

snubbelsten

minnestavla i gatstensformat för person som dödades i Förintelsen

Snart kan du snubbla över så kallade ”snubbelstenar” på Uppsalas gator, men bara i tanken. De nedknackade gatstenarna fungerar som ett minne och monument för de som föll offer för nazismen mellan 1933 och 1945.

UNT 28 juni 2017

Kommentar: Översättningslån av tyskans Stolperstein. De snubbelstenar som finns på olika ställen i Europa ingår i ett projekt av den tyska konstnären Gunter Demnig, som placerade ut sina första snubbelstenar i Berlin i mitten av 1990-talet.

spetspatient

patient som har god kunskap om sin sjukdom och som därför själv får ta vissa beslut om behandlingen

Hon har Parkinsons sjukdom och vet mer om sin egen sjukdom och hälsa än det är möjligt för en specialistläkare att veta. Hon är en så kallad spetspatient.

Dagens Samhälle 29 juni 2017

Kommentar: Uttrycket har lanserats av Sara Riggare, doktorand på Karolinska institutet.

veganisera

göra en vegansk version av en maträtt som traditionellt innehåller animaliska produkter

Men nu till att veganisera den svenska pannkakan! Mjölken är det första vi byter ut och jag föredrar osötad sojamjolk, men det är en smaksak.

Hembakat 24 augusti 2017

viralgranska

källkritiskt granska uppgifter som sprids snabbt på nätet

I dag är sanningarna relativa. Nyheterna är underhållning (”därför plingar det i mobilen hela tiden”) och vi får alla se till att viralgranska och tänka kritiskt om en rubrik lyder ”Ny lag kräver halalslaktad skolmat”.

Piteå-Tidningen 23 september 2017